

Äldre och våld

Fallbeskrivningar och diskussionsunderlag för ett APT om äldre och våld

Innehåll i presentationen

1. Vad ska vi ta med oss från detta utbildningstillfälle?
2. Situationer då våld mot äldre kan förekomma
3. Våldet kan ta sig många olika uttryck
4. Tecken på våld
5. Fallbeskrivning
6. Diskussionsfrågor
7. Våga fråga
8. Hur går vi vidare?
9. Tips på fördjupning och stöd till utsatta
10. Fler fallbeskrivningar med diskussionsfrågor

Vad ska vi ta med oss från detta utbildningstillfälle?

- Äldre kan både utsättas för och utsätta andra för våld.
- Få en bild av vem förövaren kan vara.
- Veta att våldet kan ta sig många olika uttryck och förändras över tid.
- Uppmärksamma tecken på våld.
- Känna till olika sätt att förebygga våld.
- Fått möjlighet att diskutera och reflektera kring våld och äldre tillsammans i arbetsgruppen.

Situationer då våld mot äldre kan förekomma

- Det våld som förekommit i en nära relation försvinner inte vid en viss ålder.
- Många äldre har anhöriga som står för stora insatser. Inom anhörigvården kan våld utövas mot och av den äldre.
- Många äldre som drabbas av demenssjukdom förändras i sitt beteende. Hit hör bland annat oro och aggressivitet vilket kan leda till att våld uppstår.
- Även personal eller vuxna barn kan utöva våld mot äldre.

Våldet kan ta sig många olika uttryck

Utöver fysiskt våld kan det handla om

- psykiskt våld
- sexuellt våld
- latent våld
- försummelse
- funktionshinderrelaterat våld.

Många former av våld går inte att se, utan gör sig främst påmind genom en känsla av obehag och att något är fel.

Tecken på våld

Tecken på våld kan vara både psykiska och fysiska.

Några exempel:

- Ändrat beteende, till exempel att den äldre drar sig undan.
- Den äldre upplevs vara orolig, rädd eller nedstämd.
- Blåmärken eller andra märken på kroppen.

Fallbeskrivning

En 80-årig kvinna bor med sin vuxna son och har hemtjänst. Vid en sjukhusvistelse berättar kvinnan att hon ramlat för att sonen knuffat henne. Detta får biståndshandläggaren veta vid vårdplaneringen.

Handläggaren upplever sonen som hotfull och hemtjänsten kan ofta inte genomföra insatser då sonen inte släpper in dem.

Kvinnan är skriven på lägenheten och sonen har sagt att mamman står för de flesta utgifterna. Han tycker inte att ett särskilt boende är ett alternativ för mamman utifrån ekonomiska aspekter.

Kvinnan hör dåligt vilket gör det svårt att prata med henne och sonen är ofta med henne eller i rummet bredvid vilket gör det svårt att fråga om utsatthet och hur kvinnan har det.

En tid senare får kvinnan hett vatten på sig och vill inte berätta hur det gick till.

Handläggaren och hemtjänsten är oroliga för att värre saker ska ske.

Efter en tid går sonen med på att mamman flyttar till särskilt boende. I väntan på det utökas tillsynsinsatserna och handläggaren gör återkommande hembesök, några av dem tillsammans med handläggare från individ- och familjeomsorgen som arbetar med våld i nära relationer.

Diskussionsfråga 1

I exemplet beskrivs samverkan mellan sjukvården och äldreomsorgen och mellan äldreomsorgen och de som arbetar med våld i nära relationer inom socialtjänsten.

- Hur ser våra förutsättningar ut för att samarbeta med dessa aktörer om våld?
- Vilka andra kan vi behöva samarbeta med för att förebygga och hantera de situationer där våld mot äldre kan förekomma?
- I exemplet löser de situationen genom att mamman flyttar till särskilt boende. Kan vi se andra möjliga lösningar?

Diskussionsfråga 2

I exemplet är det ett vuxet barn som utsätter sin mamma för våld. Det kan även ske mellan makar. När det gäller äldre förekommer det även att våldet utövas av personal inom äldreomsorgen. Diskutera:

- I vilka situationer kan våld uppstå där en personal är inblandad? Vad kan det bero på och hur kan det undvikas?
- Hur kan vi agera om vi misstänker eller ser att en kollega utövar våld mot en brukare?

Diskussionsfråga 3

Den äldre kvinnan utsätts för våld vid flera olika tillfällen.

- Hur hade den äldre kvinnans situation kunnat upptäckas tidigare?
- Hur hade den äldre kvinnans situation kunnat hanterats tidigare?

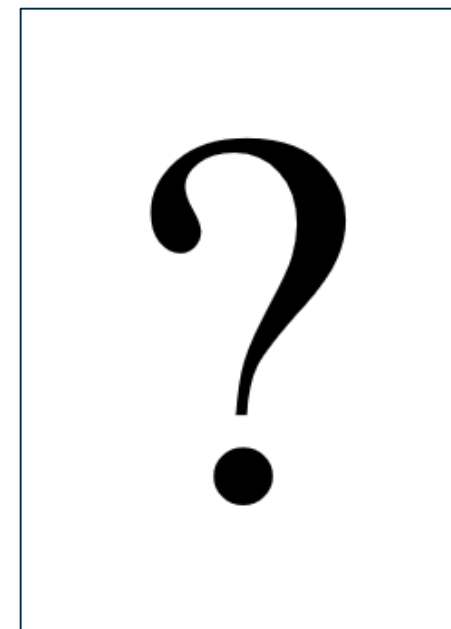

Våga fråga

Genom att fråga ger vi den äldre en chans att berätta, samtidigt som vi kan få ett underlag för att hantera det våld som eventuellt förekommer.

Förslag på hur vi kan fråga:

- Jag ser att du har ett blåmärke, hur fick du det?
- Har någon skrämmt dig eller gjort dig illa?
- Du är inte som vanligt, är det något som har hänt?
- Är det någon du är rädd för?
- Känner du dig trygg här?

Hur går vi vidare?

Diskutera och skriv gärna ner vad ni kommer fram till.

- Behöver vi ha mer kunskap – vem behöver vad?
- Vilka behöver vi samarbeta med?
- Vem ser till att samarbetsvägar finns och att dessa fungerar?
- Hur kan vi göra för att frågan om våld och äldre hålls aktuell?
- Vad är nästa steg? – Vem gör vad?
- Vem tar ansvar för uppföljningen? – När ska vi följa upp?

Tips på fördjupning

Webbutbildning: Våld mot äldre

Skriftligt utbildningsmaterial: Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld

Kunskapsguiden: Våld i nära relationer

Dessa material hittar du på Kunskapsguiden.se under temat
Våld i nära relationer/särskild utsatthet

<https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/vald-och-fortryck/vald-i-nara-relationer/sarskild-utsatthet/vald-aldre>

Filmer om att fråga om våld

Nationellt centrum för kvinnofrid har tagit fram filmer om att fråga om våld:

[Film – att ställa frågor om våld, äldreomsorgen \(Gustav\)](#)

[Film – att fråga om våld, hemtjänsten \(Margit\)](#)

Stöd till den som blivit utsatt för våld eller utsätter andra

[Kvinnofridslinjen](#) ger stöd till dig som utsatts för fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld. Samtalet är gratis och du är anonym när du ringer. Ring 020-50 50 50

[Rätt att välja](#) är en stödlinje för dig som lever med regler och begränsningar. Det kan handla om att du utsatts för kontroll, hot eller våld. Ring 020-57 70 70

[Stödlinjen för män](#). Ring 020-80 80 80

[Stödlinjen för transpersoner](#). Ring 020-55 00 00

[Välj att sluta](#) är en nationell telefonlinje för dig som vill få hjälp att förändra ett kontrollerande eller våldsamt beteende mot dina närstående. Ring 020-555 666

Fler fallbeskrivningar med diskussionsfrågor

Extra fallbeskrivning

Ett par beviljas en parboendelägenhet på ett särskilt boende, främst utifrån kvinnans omsorgsbehov. Under den första tiden efter inflyttning märker flera i personalgruppen att trots att kvinnan flera gånger sagt att hon vill vara med på olika aktiviteter som ordnas så är varken hon eller hennes man med. Personalen upplever att paret isolerar sig alltmer och mannen vill inte heller att kvinnan ska ta emot de insatser som erbjuds henne.

Kvinnans kontaktperson försöker hitta sätt att få vara själv med henne och därigenom få ställa frågor om hur hon har det och hur mannen behandlar henne, men hen lyckas inte få träffa kvinnan utan att mannen är med. Efter en tid börjar grannar i lägenheten bredvid berätta att de hör skrik, bråk och tumult i lägenheten på kvällarna.

Diskussionsfrågor

- Vad är det i berättelsen som kan tyda på att kvinnan utsätts för våld?
- Hur skulle kontaktpersonen kunna göra för att få träffa kvinnan utan att mannen är med?
- Måste de förklaringar till de tecken på våld som syns vara våld eller kan det finnas andra förklaringar?
- Hade det våld som eventuellt förekommer kunnat förbyggas av hur handläggningen av ärendet genomförts?

Extra fallbeskrivning

Ett par i 70-årsåldern. Mannen har en demenssjukdom och är aggressiv. Paret har inga hemtjänstinsatser, utan endast trygghetslarm. Kvinnan börjar efter en tid att larma på kvällar och nätter och när nattpatrullen kommer är mannen upprörd och aggressiv. Kvinnan har ibland blåmärken eller har fallit.

Personalen noterar att hemmet har lite möbler och kvinnan ber om ursäkt för detta och berättar i förtroende att mannen slagit sönder stora delar av hemmet.

Vid några larmbesök berättar kvinnan att mannen slagit henne med en krycka och en gång knuffat henne nerför trappan. Vid andra

tillfällen är hon ovillig att berätta om vad som hänt, utan säger bara att hon har ramlat och slagit sig och förnekar att hon är utsatt för våld.

Vid ett tillfälle kontaktar nattpatrullen polisen men då kvinnan inte vill göra någon anmälan så leder det inte vidare.

Efter en tid läggs mannen in på sjukhus.

Vid vårdplaneringen i samband med utskrivning från sjukhuset beslutas att mannen ska erbjudas plats på ett demensboende.

Diskussionsfrågor

- Vilka andra yrkesgrupper hade kunnat kopplas in vid ett tidigt skede? Diskutera vilka, hur och varför?
- Kvinnan vill inte prata om det våld som hon utsatts för. Diskutera varför kvinnan agerar så?
- Då kvinnan inte vill tala om vad som sker blir det svårt för äldreomsorgen eller andra delar av socialtjänsten att agera. Hur skulle man kunna uppmärksamma de problem som finns i hemmet i ett tidigare skede?

Extra fallbeskrivning

En kvinna lever med sin 75-årig make som sitter i rullstol och har en demenssjukdom.

Paret har hjälp med städning och mannen är beviljad dagverksamhet som han sällan går till.

Kvinnan har kontakt med en anhörigkonsulent som kontaktar biståndshandläggaren med kvinnans samtycke. Kvinnan har beskrivit för anhörigkonsulenten att hon inte orkar ta hand om sin man på ett bra sätt.

Hon säger att hon är trött och att det hänt att hon är dum, förlöjligar, eller skriker på honom. Hon säger även att han ibland inte får den hjälp han behöver, exempelvis mat eller mediciner i tid eller hjälp med dusch då han behöver det. "Jag känner inte igen mig själv, jag

är så elak när jag pratar med honom, men jag orkar verkligen inte", säger kvinnan.

Utifrån berättelsen sätts fler hemtjänstinsatser in och personalen försöker motivera mannen att gå till dagverksamheten.

Efter en tid upptäcker man att mannen har märken runt handlederna.

Biståndshandläggaren ställer fler frågor till kvinnan om hur de har det. I samtalen framkommer att det hänt att hon har bundit fast honom i rullstolen för att hon ska kunna få sova en stund eller gå till affären.

Diskussionsfrågor

- Vad är det för olika typer av våld som förekommer i exemplet?

Diskussionsfrågor

Paret har viss kontakt med hemtjänsten. Kvinnan har också kontakt med en anhörigkonsulent och är medveten om att det hon gör ibland inte är rätt. Trots det fortsätter våldet och utvecklas till något mycket negativt.

- Vad kunde de olika aktörerna ha gjort?
- Kunde någon ytterligare ha kopplats in i ärendet?

